

LBRIS

We know
books

1865-1936

C. Stere

CONSTANTIN
STERE

SCRIERI

PUBLICISTICĂ SOCIAL-POLITICĂ

Volumul 4

(1918)

Ediție de Victor DURNEA

Știința

nemernici organizau și demonizau îndoită operă, maritorie, de exploatare a prețioasei țări și de distrugere a rasei indigene.

Alții, după ce ați scos ziarul pentru a momi dezertori, aruncându-le în tranșeele desperatei noastre rezistențe din urmă, după ce ați întrebuițat autoritatea unor episcopi inconștienți sau corupți pentru a face ca steagul țării să fie părăsit în mâinile dușmanului, după ce ați făcut tot ce vă era prin putință pentru a escita furia acestui dușman împotriva ultimei rămășițe din pământul nostru liber, ați venit odată cu supremele convulsii ale mândriei noastre, totuși nebiruite, în această Moldovă pentru a o profana. Ați cules pe toți nesupușii, pitiții și trădătorii pentru a ni-i pune pe cap în administrații și în oștirea însăși, ați înghebat din ei o adunătură fără simț de patrie și neam, care striga de bucurie numai când se vorbea de crima războiului, de crima conștiinței noastre naționale înseși. Ba ați mers mai departe, ați încercat – supremă insultă! – să puneți însuși idealul nostru în funcțiune de aceia care măcelăriseră o sută de mii de români, pustiiseră două treimi din țară pentru că am fost cutezat să gândim la dânsul.

O, cum vă gudurați acuma și cum vă milogiți, cum întrebuințați toată blăstămata voastră istețime de fanariofi, ca să uităm ce a fost, ca să vă vedem altfel de cum v-am cunoscut, ca să substituim icoana lingușirii voastre de azi aceleia a trădării voastre de ieri.

Dar noi nu vă putem ierta.

*Nu vă putem ierta niciodată, fiindcă, de unde sunteți, nimica nu vă poate ridica sus și fi-
indcă orice legătură cu voi ne-ar târî în fundul de prăpastie unde sunt sortite a mucezi și oasele
acelora cari și-au vândut țara și neamul lor”.*

CUPRINS

Lamentații tardive...	5
Un nou pas spre pace	7
Răsunetele Conferinții din Brest-Litovsk	9
Noul război	12
În așteptare...	15
În nădejdea Ucrainei.....	18
Sub tutela maximalistă?...	21
Ultimele iluzii	23
Spre pace generală?.....	26
Un sfârșit... ..	29
Situația maximaliștilor	31
Evoluția.....	34
Ideal și realitate	36
Ucraina independentă	39
Rusia de mâne	42
Federațiunea cazacilor	44
Federația Volgii și Republica Siberiei	47
În cetatea Petru și Paul.....	49
Blăstemul Basarabiei	52
Situația României. Ce declară d. Stere	54
Putregaiul.....	56
Agonie?	59
Ce face guvernul din Iași?.....	61
Rezultatele Conferinței din Brest-Litovsk	64
După dizolvarea Constituanței ruse	66
Un nou discurs al lui Lloyd George	69
Regatul român sub protecțiunea Republicii Ucrainene	72
Răspunsul cancelarului german	75
Discursul contelui Czernin	78

Un apel la conștiința națiunilor	81
La Chișinău	84
Primejdia	86
O nouă năvălire?	90
Nimeni nu e proroc	93
Peste Prut	96
Hotărârea din Brest-Litovsk	98
Schimbare de front?	101
Rada din Kiev și guvernul din Iași	103
Nicolae Iorga și Nicolae Romanov	107
„După cererea comandamentului rus...”	109
D-l Nicolae Iorga–Ucraina	112
„Război nenorocit și zadarnic”	116
Ceasul	118
Ucraina și Puterile Centrale	121
„Combinățiuni ministeriale”	124
Pacea Puterilor Centrale	126
Clipele sunt numărate	129
Noul guvern din Iași	132
Jocul continuă	134
Împotriva maximalismului	137
O pledoarie postumă	140
Provinciile baltice	144
Noi perspective pentru România	147
Ultima posibilitate?	149
Capitularea d-lui Troțki	152
În ajunul tratativilor de pace	154
„Românul nu piere”	156
Reminiscente istorice	158
Problema Dunării	160
Contele Hertling și ordinea mondială	162
Pacea cu Rusia	164
Un panslavist basarabean	167
Destinul s-a împlinit	169
Problema păcii universale	172

Nouă ordine internațională sau „pace înarmată”?	174
Statele mici și ordinea internațională	177
Democrație?	179
Pentru presa liberală	181
Calea mântuirii	182
Din carnetul unui solitar. Un ideolog anonim	184
Tirania agravată de corupție	188
Guvernul Marghiloman	190
Țăranii basarabeni și România	192
Programul noului guvern	195
Dl N. Iorga în tonul minor	197
Și acum, după dezastru	199
„Prooroci de nenorocire”	202
Rădăcina răului	205
Interviu cu d-nul C. Stere	207
Convorbire cu dl profesor C. Stere	210
Sancțiunile	213
Lichidarea trecutului	215
Calea de mântuire	217
Prefața	220
Apel către alegătorii Colegiului II de Cameră din București	222
Apel către alegătorii Colegiului II de Cameră din Iași	226
Partid sau clientelă?	228
Basarabia în „Constituanta”	231
Fără „rezerve”!	235
Basarabia și autonomia locală	237
Totuși, „fără rezerve”!	239
Exproprierea	241
Către alegătorii Colegiului II din București și Iași	244
Scrupule juridice	247
Adevărata Constituanta	249
Nicolae al II-lea Romanov	251
Chestiunea evreiască	254
Pentru unirea sufletească	257
Acțiunea politică și momentul istoric	259

Partide vechi și noi	261
Formarea de partide	263
Calea cea dreaptă	265
Perspectivă... în fața situației	267
Problema românească, o problemă europeană	269
Frontul unic	271
Datoria momentului	272
Europa de mâine și națiunea română	275
În pragul vieții noi	276
Ceasul cel mare	278
Basarabia și România Mare	279
Momentul.....	280
Conlucrare frățească	281
Pe cărarea luminoasă	283
Armistițiul	284
Pe același drum	285
Noua ordine a lumii	286
Opera de mâine	287
Un mare act	288
Problema agrară	289
Problema administrativă	290
Constituanta și Basarabia	292
Unitatea națională și Constituanta	293
NOTE ȘI COMENTARIU	295

Volumul al patrulea din seria consacrată publicisticii social-politice cuprinde texte apărute în 1918, anul în care toate provinciile istorice locuite de români s-au unit într-un stat național, România. Majoritatea acestor texte au fost publicate în ziarul „Lumina”, fondat și condus de C. Stere. Activitatea desfășurată la „Lumina”, acoperind aproape 15 luni, este cea mai intensă din toată viața sa. În cele 452 de zile de existență a ziarului, a semnat 275 de texte, între care 239 editoriale, 41 de „carnete” și două note. Temele și motivele tratate sunt: *Cauzele și efectele războiului mondial, Războiul României, Idealul național, Revoluția din Rusia și consecințele ei, Naționalitățile din Rusia, Perspective, Răspunsuri și polemici, Situația Basarabiei ș.a.* Secțiunea de *Note și comentarii* care însoțește volumul va înlesni cunoașterea mai bună a contextului în care au apărut aceste materiale, mărturii ale unui timp dramatic.

Responsabil de ediție: Mihai Papuc

Corectori: Mariana Belenciu, Maria Comesco

Redactor tehnic: Nina Duduciuc

Machetare computerizată: Andrei Ichim

Copertă: Vitalie Ichim

ÎNTEPRINDEREA
EDITORIAL-POLIGRAFICĂ

ȘTIINȚA

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova
tel.: (+373 22) 73-96-16 (anticamera); (+373 22) 73-99-94 (marketing)
(+373 22) 73-99-83 (depozit); fax: (+373 22) 73-96-27
e-mail: prini_stiinta@yahoo.com
www.editurastiinta.md

Toate drepturile asupra colecției „Moștenire”, inclusiv asupra acestei ediții,
aparțin întreprinderii Editorial-Poligrafice Știința.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Stere, Constantin.

Scrieri : publicistică social-politică / Constantin Stere ; ediție de Victor Durnea ;

copertă: Vitalie Ichim. – [Chișinău] : Știința, 2024 (Combinatul Poligrafic) – . – (Colecția „Moștenire”, ISBN 978-9975-67-986-2). – ISBN 978-9975-85-414-6.

Vol. 4 : (1918). – 2024. – 386, [6] p. – Referințe bibliogr. în subsol. – Editat cu contribuția financiară a Ministerului Culturii.

ISBN 978-9975-85-429-0.

© Selecție, studiu introductiv, tabel cronologic,
note și comentarii: Victor Durnea, 2024

© Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința, 2024

LAMENTAȚII TARDIVE...

Acum doi ani, în mijlocul vociferărilor Camerei... „liberale”, am putut spune „patrioților”, care voiau să-mi înăbușe glasul:

„Va veni momentul, când veți fi siliți să-mi dați dreptate și când mă veți felicita pentru atitudinea de astăzi, – dar va fi prea târziu...”^{a)}

Acest moment se pare că a și venit, judecând după... presa franceză^{b)}.

Pot invoca presa franceză, pentru că „patrioții români” se caracterizează, în primul rând, prin faptul că „ideile” și „convingerile” lor reflectează ultimul articol de fond din ziarele pariziene. Acolo trebuie să căutăm, cel puțin, lămurirea „ideologiei” politicii noastre, – cât pentru *motivele reale*, ele n-au nevoie de prea multă lămurire...^{c)}

Așadar, din „Le Temps” sau „Le Figaro” putem afla cu precizie ce „gândesc” în momentul de față sau, mai bine zis, ce au gândit, când le-au cetit, sau ce vor gândi, când le vor ceti – dacă foile respective nu le-au putut cădea încă în mână – marii noștri patrioți și bărbați de stat, care sunt acum răspândiți prin capitalele tuturor statelor Întelegerii.

Și tot ce spuneam în timpul celor doi ani de „expectativă”, fără să găsesc atunci ascultare, expunându-mă numai la insulte, acum pot ceti în jurnalele din Paris.

E o amară satisfacțiune, pe care din suflet n-aș vrea să o am...

Pentru astăzi îmi voi permite vro două citații, relativ la șansele războiului din partea Rusiei.

Articolul de fond din „Le Temps”, din 17 decembrie, spune între altele:

„Desigur, regimul lui Lenin este precar, chiar violențele lui dovedesc greutatea cu care se luptă. Dar orice regim care l-ar înlocui va avea fatal aceeași voință *de a nu mai continua războiul*. Să nu uităm că revoluția din 12 martie trecut a fost săvârșită tot atât împotriva războiului, cât și împotriva Țarului și că revoluția maximalistă din 7 noiembrie își datorește succesul repede unui motiv foarte simplu: d. Kerenski personifica prelungirea războiului, pe când d. Lenin personifica pacea imediată. Și nu intrarea în scenă a *generalului Iarnă*, cu toate suferințele ce le aduce într-o țară dezorganizată, a putut reaprinde ardoarea de luptă a poporului rus, *ardoare stinsă, în realitate, după dezastrele din 1915* (care pe vremuri se numeau la noi «strălucite retrageri strategice»! C.S.). Oricine va vorbi mâine în numele Rusiei va fi obligat să vorbească cu Germania. Și toate tratativele de mâine

– oricine ar reprezenta la ele Rusia – vor fi influențate de negociațiunile care au loc acum la Brest-Litovsk...
Iar a doua zi, 18 decembrie, articolul de fond al aceluiași ziar găsește accente și mai impresionante:

„Armata rusă se împrăștie, poporul rus vrea pace cu orice preț. Rusia, pentru care noi am intrat în război, lasă mâinile libere Germaniei. Ar fi inutil de a mai ascunde indignarea profundă pe care publicul francez o simte față de acest spectacol...”

Urmează înșirarea sacrificiilor pe care Franța și le-a impus în ultimele două decenii pentru a-și asigura prietenia rusă. E o tristă mărturie pentru bărbații de stat ai Franței din aceste decenii...

Dar iată și un reflex românesc: articolul d-lui N. Petrescu-Comnen – unul din cei mai înfocați „antantiști” de altă dată – în „Gazette de Lausanne”, din 8 decembrie a.c., sub titlul, banalizat astăzi, de *Tragedia română...*

Cu tot sentimentul legitim, pe care lamentațiunile acestor făuritori ai dezastrului nostru ni-l pot inspira, nu voi cruța cititorilor un pasagi:

„Politica ultimului Romanov și a sinistrilor săi colaboratori apare în lumină nouă (în urma publicării raportului generalului Polivanov). Rezultă clar din acest raport că înfrângerea României a fost scontată, dorită, aproape pregătită, de către politicienii din Petrograd, care se temeau pentru Basarabia lor de vecinătatea unei României cu 14 000 000 de locuitori. Mai mult. În momentul prăbușirii primei campanii românești, acest odios personaj, d. Polivanov, are cinismul să scrie stăpânului său: *acum îi avem în mână, nu ne vor mai scăpa...*”

Foarte tare!

Dar ce avem dreptul să spunem despre acei „patrioți” – din ei face parte și autorul articolului citat – cari au dat țara pe mâna „sinistrilor colaboratori ai ultimului Romanov” și „odioaselor personaje, ca generalul Polivanov”?...

Istoria Rusiei nu s-a început cu „ultimul Romanov” și cu „odiosul Polivanov”. Timp de două veacuri România a avut puțința să învețe care sunt directivele politicii rusești, ce-i sunt, de altfel, dictate de o adâncă rațiune de stat.

Cum dar jălbarii de astăzi din presa antantistă și-au putut clădi planurile de mărire a României pe temeiul unei alianțe cu Rusia?

Nu pot fi atunci calificativele de „sinistru” și „odios” mult mai bine plătate decât pentru oamenii politici ruși, care pur și simplu au urmat politica tradițională și de mult cunoscută românilor a țării lor?

Și chiar acum, ce fac acești patrioți lacrimanți, pentru a-și repara păcatul? Veșnicul apel la aliații din Apus, care în situația concretă nu pot face nimic? Zadarnica invocare a serviciilor aduse „cauzei aliaților” și umilitoarea repetiție a clișeelelor d-lor Lloyd George, Carson sau Clemenceau?

Unul din acești domni, al cărui nume a fost pomenit și în actele publicate de maximaliști, își permite chiar, spre a-și dovedi zelul pentru Înțelegere și a servi astfel probabil „cauza României Mari”, să ne insulte în presa franceză și acum, ca „în vremurile cele bune”.

Ce valoare au dar aceste lamentații tardive?

1 ianuarie 1918

UN NOU PAS SPRE PACE

Discuțiunile relative la condițiunile speciale de pace dintre Rusia și Puterile Centrale s-au întrerupt de șase zile, vădit pentru ca delegații să se pună în contact cu guvernele respective, după ce s-a putut ajunge la rezultate, pe care comunicatul oficial cu drept cuvânt le consideră ca satisfăcătoare.

„Părerile Puterilor reprezentate la Brest-Litovsk – ne spune comunicatul – asupra regulării celor mai importante chestiuni concordă în multe puncte, iar în altele s-au apropiat atât de mult, încât e întemeiată speranța în obținerea unei înțelegeri.”

Așa, s-a obținut acordul în privința restabilirii convențiunilor întrerupte prin război, ca și în ce privește desființarea legilor speciale de război și repararea daunelor suferite pe urma acestor legi – urmând ca acei ce au fost loviți de ele să fie reintegrați în drepturile lor sau despăgubiți. Punctul care are în vedere mai cu seamă legislația specială antigermană din Rusia.

Apoi s-a convenit ca, în raporturile economice și de drept, niciuna din țările beligerante să nu fie supusă vreunui tratament exclusiv, care să o pună într-o situație de inferioritate în comparație cu alte țări. În legătură cu aceasta s-a ajuns la o complectă înțelegere relativ la imediata încetare a războiului economic și la începerea relațiunilor comerciale normale.

Astfel, planul de izolare și de „încercuire” a Puterilor Centrale cade definitiv.

Dar mai cu seamă sunt importante rezultatele obținute în ce privește chestiunea delicată a teritoriilor ocupate de beligeranți în cursul războiului.

Comunicatul ne face chiar cunoscut un proiect de redacție, relativ la această chestie, în aplicare la Austro-Ungaria.

Primul articol care formulează principiile generale ale acestui proiect sună astfel:

„Austro-Ungaria și Rusia proclamă terminarea stării de război. Ambele părți contractante sunt hotărâte să trăiască de acum înainte în pace și amicitie. Austro-Ungaria ar fi dispusă (pornind de la presupunerea complectei recipro-

cități, admise față de aliații săi) ca, imediat ce pacea cu Rusia va fi încheiată și demobilizarea forțelor combatante rusești va fi executată, să evacueze actualele poziții și teritoriile ocupate, întrucât nu seiese altceva din articolul 2”.

Rezerva de mai sus se referă la acele teritorii ocupate din Imperiul Rus, în care populația și-a manifestat intențiunea de a se dezlipi de Rusia, precum sunt Polonia, Curlanda și părți din Estlanda și Livlanda. Pentru aceste teritorii, proiectul prevede că „termenul și modalitățile întăririi prin plebiscit a declarațiilor de despăgubire – care e necesară după concepția rusă – vor fi rezervate deliberării și formulării de către o comisiune specială”.

În privința acestui din urmă text, rușii – care stăruie ca plebiscitul în această privință să aibă toate garanțiile sincerității – au formulat rezervele cele mai însemnate, fără însă să excludă posibilitatea de înțelegere, cum declară expres delegația lor:

„Suntem totuși de acord ca să se numească o comisiune specială pentru examinarea condițiilor tehnice pentru înfăptuirea unui astfel de referendum, precum și pentru fixarea unui termen hotărât de evacuare”.

Iar primul delegat rus, care a prezidat ultima ședință a conferinței, s-a exprimat și mai limpede că el consideră rezultatele obținute ca „un bun început, care justifică așteptarea unui sfârșit apropiat al războiului destructiv”.

Evident, prin aceasta s-a făcut un pas uriaș spre pace.

E interesantă repercusiunea pe care rezultatele tratativilor dintre Rusia și Puterile Centrale au avut-o în cercurile guvernamentale ale Înțelegerii.

Din partea guvernului englez, până în momentul când scriu aceste rânduri nu ne-a parvenit nicio „răsufflare”. Această tăcere e prin sine însăși semnificativă, fiindcă dovedește că bărbații de stat ai Angliei simt nevoia în această gravă situație de o reflecțiune mai serioasă.

Din Franța însă telegraful ne-a adus rezultatul unei cuvântări a ministrului de Afaceri Străine din Cameră.

Tonul pe care a fost silit să-l ia de astă dată d. Pichon spune mai mult chiar decât cuvintele rostite.

Bineînțeles, și acum ni se afirmă că scopul urmărit de Franța rămâne înaintea de toate: *victoria*.

Dar, mai întâi, d. Pichon simte nevoia să justifice pretențiunile franceze, cu mai multă moderație.

Alsacia și Lorena e cerută [sunt cerute] „pentru a asigura lumii pacea dreptății și a înfrățirii”. Nu mai e vorba de „distrugerea barbariei teutone”.

Însă, cu drept cuvânt, se pune întrebarea: cum anexarea unor provincii *germane* ca populație – fără a se admite măcar un plebiscit – poate da această pace de „dreptate și înfrățire”?

Apoi, ministrul francez, vădit spre a impresiona pe revoluționarii ruși, vorbește despre „Polonia independentă cu toate garanțiile” – desigur, având în vedere și Posenul.

Dar și această durere subită pentru independența Poloniei, din partea unei țări care a început războiul *în alianță cu Țarul*, nu poate inspira prea multă încredere și simpatie nici Rusiei, nici Poloniei.

În al doilea rând, în cuvântarea d-lui Pichon răsună astăzi și notele, neuzite până acum de pe banca ministerială din Franța.

Până ieri, de acolo ni se afirma că guvernul poate discuta numai mijloacele de victorie, nu scopurile războiului. Nu tocmai de mult, toate încercările guvernului rus de a determina o revizuire a scopurilor războiului erau respinse cu îndârjire.

Dar astăzi d. Pichon a comunicat Camerei franceze o declarație, *redactată de acord cu aliații*, cu următorul cuprins:

„În ziua când Rusia va avea un guvern alcătuit în mod legal și bazat pe voința națiunii, noi suntem dispuși să examinăm împreună cu dânsul scopurile noastre de război și eventualele condiții ale unei păci drepte și durabile...”

Oricâtă „diplomație” ar fi în această declarație, dar ea dovedește un nou spirit.

Dar ministrul de Externe a făcut o declarație și mai senzațională.

„Dacă ni se vor face – a spus d. Pichon – *direct* propuneri de pace, noi vom examina condițiile împreună cu aliații noștri.”

Vădit și aici e un subterfugiu. În situația concretă a războiului, Înțelegera nu poate pretinde de la Germania mai mult decât ea a făcut.

Totuși, o altă muzică rezultă din acest ton.

Și mai semnificative sunt cuvântările reprezentanților opozițiunii din Cameră, precum și faptul că ordinea de zi propusă de opoziție a putut întruni peste o sută de voturi.

Dar despre aceste, precum și despre manifestările neoficiale din Franța și Anglia, voi vorbi altă dată.

Încet, dar mergem spre pace.

2 ianuarie 1918

RĂSUNETELE CONFERINȚII DIN BREST-LITOVSK

Partizanii păcii pot fi mulțumiți de răsunetul pe care l-a avut Conferința din Brest-Litovsk.

Dacă guvernul englez tace, dacă guvernul francez, repetând vechile formule, nu-și poate totuși ascunde impresia ce a produs asupra lui rezultatele de până acum ale tratărilor din Brest-Litovsk, vechea luptă însă pentru pace

dintre popoarele și guvernele Înțelegerii s-a accentuat în mai multe manifestări neîndoieelnice ale opiniei publice.

Chiar în Camera franceză, deputatul socialist Longuet a putut propune următoarea foarte sugestivă ordine de zi:

„Camera, pătrunsă de voința democrației ruse de a încheia o pace fără anexiuni și contribuțiuni, cere guvernului să păsească îndată la revizuirea scopurilor de război ale Înțelegerii... Camera cere publicarea tratatelor secrete și declară că în viitor va recunoaște ca valabile numai tratatele care vor fi ratificate de Parlament...”

Simplul fapt că o *asemenea* formulă a putut întruni peste o *sută de voturi*, într-o Cameră care a fost atât de șovinistă în trecut, are o însemnătate caracteristică pentru starea de spirit a Franței.

Apoi deci, și printre lucrătorii francezi spiritul războinic a fost mai înrădăcinat, în Congresul „Confederației Generale a Muncii” s-a putut afirma o minoritate pacifistă hotărâtă.

Reprezentantul metalurgiștilor, Merrheim, a cerut chiar ca guvernele aliaților să trimeată reprezentanți la Brest-Litovsk.

Alți membri ai minorității au sprijinit politica lui Lenin și Troțki, accentuând că toate popoarele sunt în acest război victimele guvernelor lor.

La sfârșit, Merrheim a declarat în aplauzele prietenilor că minoritatea dorește o apropiere de muncitorimea germană și că nu trebuie disprețuită nicio licărire de speranță în încheierea păcii.

Mai impozantă și, desigur, mai bogată în urmări a fost manifestația muncitorimii engleze cu prilejul Congresului Partidului Muncitoresc și al Sindicatelor.

Primul ministru Lloyd George a mai încercat să câștige simpatiile muncitorimii, trimițând o scrisoare, în care, ca și d. Pichon în Camera franceză, declară că *numai absența reprezentantului Rusiei a împiedicat lămurirea scopurilor de război ale aliaților la ultima conferință din Paris!*...

Scrisoarea a fost primită cu multă răceală, spune telegrama.

Fostul ministru, d. Henderson, a susținut la congres necesitatea unei păci de înțelegere, bazate pe principii democratice, aderând în principiu la formula rusească.

În sfârșit, congresul a comunicat, prin intermediul biuroului internațional socialist din Stockholm, sovietului din Petrograd că sindicatele și partidul muncitoresc englez *sunt împotriva unei păci separate.*

Împrejurările în care acest apel la Sovietul rus se produce nu-i pot da decât un singur înțeles: angajamentul muncitorimii engleze de a sprijini acțiunea pentru încheierea imediată a păcii *generale.*

Dar mai cu seamă în presa neutră rezultatele Conferinței din Brest-Litovsk au găsit un ecou de simpatie.

Până și antantistul „Journal de Genève” găsește că la Brest-Litovsk a fost săvârșit un pas însemnat spre pace, deoarece Puterile Centrale s-au declarat pentru un program lămurit antianexionist.

Oricât de modeste ar fi încă în țările Înțelegerii manifestările pacifiste, Conferința din Brest-Litovsk le dă o greutate deosebită prin situația obiectivă pe care o creează pe teatrul de război.

Prin ieșirea Rusiei din luptă, cum de atâtea ori am arătat, războiul început la 1914 s-a sfârșit și înaintea popoarelor Înțelegerii se pune întrebarea dacă ele pot fi îndreptățite de a porni acum un nou război.

Motivat de această situație, un jurnal neutral „Politiken” din Stockholm accentuează expres răspunderea muncitorimii din țările Înțelegerii, dacă războiul se prelungește.

„Acum atârnă de la muncitorii Înțelegerii – spune ziarul suedez în n-rul din 18 decembrie a.c. – dacă grozava destrucțiune pe care oamenii de stat o pregătesc poate fi cruțată omenirii. Ei au fost înșelați de către guvernele lor... Pentru scopurile cinice de cuceriri ascunse în dosul frumoaselor fraze, au sângerat popoarele Înțelegerii...”

Dar războiul început astăzi ar fi mai crunt și ar trebui să dureze și mai mult decât cel de până acum.

E interesant, în această privință, un articol publicat de revista engleză „National Review” în n-rul din decembrie.

Autorul are curajul să mărturisească că situația Înțelegerii este astăzi cu mult mai grea decât cum a fost la începutul anului 1917.

„Cât de mare a fost probabilitatea unei deciziuni militare favorabile în 1917, atât de puțină poate fi acum nădejdea la un rezultat fericit în 1918, tot așa de puțin probail ar fi ca războiul să poată duce la un sfârșit în 1918. În adevăr, după ce Rusia, cu toate tunurile și munițiunile îngrămadite pentru ea de pe ambele maluri ale Oceanului Atlantic, a ieșit din luptă, anul viitor va fi plin de îngrijorare pentru Puterile Apusene, în special pentru Marea Britanie și Franța, cu atât mai mult cu cât situația italienilor rămâne foarte dificilă. În orice caz, Germania a luat de la italieni o mulțime de tunuri – aproximativ vro 2 500 –, ceea ce înseamnă o serioasă creștere a puterii unui beligerant pe seama adversarului... Statele Unite nu pot fi luate în considerație ca un factor militar serios înainte de toamna anului 1918... În loc de trei ani, războiul va dura patru, probabil chiar cinci ani...”

Așadar, în fața claselor muncitoare din statele Înțelegerii se pune problema în acești termeni: sau o pace *imediată* după propunerea Rusiei revoluționare – o pace de înțelegere, fără anexiuni și contribuțiuni, și asigurarea viitorului prin crearea unei societăți internaționale a statelor, cu organizarea unui arbitraj obligatoriu pentru toate conflictele dintre state și popoare; sau – pe de altă parte – încă doi ori chiar mai mulți ani de războire crâncenă, cu un rezultat în perspectivă foarte puțin sigur.

Chiar de n-ar fi decât acest rezultat al Conferinții din Brest-Litovsk, că o dilemă atât de precisă a fost pusă în fața omenirii, încă trebuie să recunoaștem covârșitoarea ei însemnătate istorică.

Poipoarele din democrațiile apusene au căpătat o armă puternică împotriva guvernelor lor în lupta pentru o pace dreaptă.

Numai de la energia lor va atârna rezultatul acestei lupte.

3 ianuarie 1918

NOUL RĂZBOI

Am avut de multe ori prilejul să afirm în coloanele „Luminei” că războiul început în 1914 este astăzi *sfârșit* și că, dacă pacea generală nu va fi încheiată în 1918, în realitate, va trebui să se înceapă un nou război, care n-are nimic comun cu cel ce bântuia omenirea în anii 1914–1917.

Chestiunea are atâta însemnătate și pentru istoria mondială, și pentru România, încât îmi permit să insist puțin asupra situațiunii create în urma *eliminării* Rusiei din război, din punctul de vedere pur militar.

Căci, oricare vor fi rezultatele Conferinții din Brest-Litovsk, Rusia rămâne în orice caz eliminată, ceea ce schimbă radical problema militară, atât pentru Înțelegere, cât și pentru Puterile Centrale.

În adevăr, cum se prezintă această problemă în 1914?

În primul rând, este sigur că, la început, nici Înțelegerea, nici Puterile Centrale nu aveau în vedere acea extensiune, în timp și în spațiu, pe care a luat-o lupta. După planul inițial al Înțelegerii, „incomensurabila” forță militară a Rusiei era considerată factorul principal al acțiunii militare. La Apus, armata franceză, sprijinită de micul contingent englez, trebuia, în prima fază, numai să stăvilească înaintarea inamicului, până la punerea în mișcare a celebrului „tăvălug”. Acestuia însă îi era atribuită misiunea formidabilă de a zdrobi forța militară a Germaniei.

În afară de acțiunea militară directă, Înțelegerea plănuia să reducă Germania și prin slăbirea puterii sale de rezistență printr-o blocadă riguroasă, care trebuia să o lipsească de resursele indispensabile pentru ducerea războiului. Un savant englez făcea chiar calcule foarte minuțioase pentru a dovedi că, fără importul bumbacului, Germania în puține luni nu va mai avea... praf de pușcă!

Totuși, până la campania din 1915, deciziunea era căutată și de Înțelegere în primul rând pe câmpul de bătălie. Rusia era chemată să dea o lovitură în inimă Germaniei și să ocupe Berlinul, Budapesta, Viena. Acțiunea aceas-

ta, bineînțeles, trebuia să fie înlesnită – după ce „tăvălugul” ar fi descongestionat frontul apusean – și de mișcarea concentrică a armatei franco-engleze. Germania astfel urma să fie strivită între două năvăliri năprasnice.

În fața acestei situațiuni, statul-major german, silit să ducă lupta pe două fronturi, și-a desfășurat planul de acțiune, care, de altfel, de mult era discutat în literatura militară: grosul forțelor germane, profitând de mobilizarea greoaie a rușilor, urma să caute întâi o deciziune *repede* pe frontul apusean, pentru ca să aibă apoi vreme să se întoarcă împotriva inamicului răsăritean.

Astfel, în această fază a războiului s-a creat o situațiune curioasă. Pentru Înțelegere, centrul de gravitațiune al acțiunii era la Răsărit, iar pentru Germania, la Apus. Inamicii parcă se căutau: germanii au ocupat Belgia și au intrat în Franța, franco-englezii se retrăgeau evitând lupta decisivă; în schimb, la Răsărit, năvăleau rușii, germanii se retrăgeau în fața lor în Prusia Orientală, iar austriacii, sub o presiune formidabilă, cedau în Galiția.

Statul-major german în curând a fost silit să recunoască că mobilizarea rusă a fost cu mult mai avansată decât se presupunea și că victoriile din Franța, fiind dat felul de a duce războiul al rușilor, ar fi prea scump plătite prin devastarea nemiloasă a teritoriului național la Răsărit.

De aici: retragerea de la Marna, transportul unor contingente însemnate spre frontul de răsărit; apoi celebrele bătălii de la Tanenberg, Suwalki, Lacurile Mazurieni – și mai târziu, campania din 1915 în Galiția și Polonia.

La rândul lor, și statele Înțelegerii au trebuit să se convingă că „tăvălugul” rusesc nu e în stare singur să-și realizeze programul.

Planul inițial al Înțelegerii a trebuit să fie revizuit, corijat și completat.

Au fost aruncați în luptă noi aliați. Puterile Centrale, „încercuite” din toate părțile, urmau să cadă sub acțiunea simultană din toate părțile. „Frontul unic” a fost formula ideală a acestei acțiuni.

Dar, în faza aceasta, Înțelegerea nu mai aștepta atât deciziunea prin acțiunea de pe câmpul de bătălie, cât mai cu seamă prin rezultatul blocadei, care trebuia să ducă la *înfometarea* Puterilor Centrale.

Era natural ca, pentru zădărnicierea acestui plan, Germania să încerce mai înainte de toate să spargă zidul de fier care o înconjura din toate părțile. Dar în ce direcție?

Există un proverb românesc foarte mizantropic: „După război, mulți voinici se arată”. Față dar de situația actuală de pe teatrul de război, se va îngădui poate unui profan îndrăzneala unei critici.

Niciodată n-am putut înțelege pentru ce Puterile Centrale nu și-au îndreptat toată efortarea de la început pe frontul rusesc.

Socot că această directivă era indicată de îndată ce, prin intrarea Angliei în acțiune, războiul a luat caracterul mondial și amenința Puterile Centrale

cu încercuirea. Numai în urma scoaterii Rusiei din luptă, se putea duce acest război în condiții prielnice în Apus.

Poate că trebuie să căutăm explicarea în reminiscențele campaniei napoleoniene, în credința că e cu neputință deciziunea militară într-o țară de întinderea Rusiei, lipsită de centralizare organică, unde armatele, chiar bătute, au un câmp de retragere, teoreticește nelimitat.

Însă eram întotdeauna convins că, precum a mărturisit de curând și marele ziar din Moscova „Russkia viedomosti”, ocuparea Kievului și a Odesei ar fi silit Rusia în orice caz să depună armele. Și atunci, nu numai „încercuirea” ar fi fost zădărnicită, dar se ajungea și la o *deciziune* în toată puterea cuvântului.

Orișicum, în urma campaniilor din anii 1916 și 1917 și a revoluțiunii din Petrograd, determinate de ele, Rusia a fost eliminată din război. Încercuirea și blocarea Puterilor Centrale – elementul esențial în campania Înțelegerii – și-au pierdut prin aceasta rostul: zidul era spart și Puterile Centrale, dacă ostilitățile vor mai continua, vor avea de luptat pe *un singur front*.

Deciziunea de astăzi înainte nu poate fi căutată decât *pe câmpul de bătălie*.

Și cum stau acum față în față cele două lagăre?

În primul rând, Înțelegerea, pe lângă că nu mai poate nădăjdui la înfometarea Puterilor Centrale, nu se mai poate bucura față de acestea nici de superioritatea numerică covârșitoare de până acum.

După datele oficiale, rușii până în iulie 1917 au pierdut 9 și jum. milioane de oameni – morți, răniți și prizonieri. La cât dar a trebuit să se urce numărul celor chemați de cătră ei sub drapel în cursul războiului? Calculele cele mai circumspecte ne arată că acest număr nu putea să fie mai jos de formidabila cifră de *20 milioane!*

În momentul de față, Rusia are pe front și în interior sub arme cel puțin *zece milioane* de soldați.

Ce ar mai putea compensa pentru Înțelegere, din acest punct de vedere, defecțiunea rusă?

E ușor dar să înțelegem ce forțe se degajează astăzi pentru Puterile Centrale.

Așadar, în campania anului 1918, situația militară se prezintă astfel:

Puterile Centrale nu mai pot fi încercuite și înfometate.

Ele își vor putea concentra toate forțele, liberate prin defecțiunea rusă, numai pe un singur front.

Deciziunea de cătră Înțelegere nu mai poate fi căutată decât *pe câmpul de bătălie*.

În sfârșit, războiul submarin creează chiar pentru Înțelegere situația analoagă pe care ea o pregătea Germaniei prin blocadă.

Noul război va avea deci cu totul altă înfățișare.

Nu e de mirare că, la Londra și Paris, se vorbește acum cu insistență despre revizuirea scopurilor de război...

Iar pentru cetitorii români pun numai o singură întrebare: această revizuire, în momentul când pentru România orice participare efectivă la acțiune este exclusă, *poate fi oare prielnică scopurilor pe care ni le pusesem noi în acest război?*...

4 ianuarie 1918

ÎN AȘTEPTARE...

Nu putem ști ce ne aduce ceasul. În momentul când aceste rânduri vor vedea lumina zilei, termenul acordat de Conferința din Brest-Litovsk pentru adeziunea celorlați beligeranți se va împlini. Lumea trăiește în așteptarea acestei clipe: care va fi răspunsul Înțelegerii la indemnul de pace venit din îndepărtata citadelă poloneză?

În fața acestei întrebări, toate celelalte interese ale vieții mondiale sunt întunecate. Parcă nici nu e cu putință să-ți oprești gândul asupra oricărei alte chestiuni. Dar ce indicațiuni am putea avea până acum, pentru orice presupuneri? Studiul situațiunii concrete, analiza factorilor materiali, cântărirea marilor interese ce sunt în cumpănă n-ar ajunge pentru vreo concluziune, chiar dacă ele ar fi cu putință, față de materialul prea redus de fapte pozitive de care dispunem.

Marele Război a răscolit atâtea patimi, a creat o psychoză specifică a mulțimilor atât de acută, puterea de inerție în toate mișcările enormelor mase populare, cuprinse în cumplitul lui vârtej, este atât de irezistibilă, încât cine ar putea îndrăzni de a deduce rezultanta din încrucișarea tuturor acestor forțe oarbe ale istoriei?

În orice caz, un lucru este sigur: poza de indiferență față de cele petrecute în Brest-Litovsk, respingerea *de plano* a ideii de pace, ca în toate ocaziunile analoage anterioare, nu mai este cu putință din partea democrațiilor apusene.

Dacă ministrul de Externe al Republicii Franceze s-a grăbit și cu acest prilej să reediteze – și cu câtă moderațiune relativă! – vechile formule, de data aceasta el nu a mai avut chiar în Franța succesul declarațiilor ministeriale războinice din trecut.

Nu numai socialiștii din Cameră – care au întrunit peste o sută de voturi pentru o rezoluțiune pacifistă –, nu numai presa socialistă, în cap cu „L’Hu-